

Ordets mål er å skape fred

Ni norske byer er såkalte fribyer for forfattere som trenger trygghet fra forfølgelse og overgrep i hjemlandet, og frihet til å skape videre. Trondheim er en av disse byene, og her bor jeg. Byen legger stor vekt på respekt for uttrykksfrihet og menneskerettigheter.

Å ha frihet til å uttrykke seg ingen selvfølge mange steder i verden.

Tsjetsjenerne kjenner både den gode og vonde smaken av frihetskampen båret med løftet flagg i krig gjennom fire hundre år. Slik er tsjetsjenere blitt kjent blant andre nasjoner i Kaukasus. Tsjetsjenernes kamp gjennom århundrene handlet hovedsaklig om frihet; hvis friheten ikke kunne nås, var alternativet døden. I Kaukasus har man alltid levd etter mottoet frihet eller død. Ikke slik å forstå at hele nasjonen skulle utryddes hvis den ikke kunne oppnå frihet. Døden betydde å miste frihet. Hvis man ikke kunne beholde sitt språk, sin kultur og sine tradisjoner, tilsvarte det døden. Mottoet om frihet eller død handler om at ingen nasjoner skulle oppleve et slikt valg. Men når det skjer, kan døden være en bedre løsning enn et liv uten frihet.

De som kjemper for frihet og ofrer sine liv i kampen, har gjort et valg. Om man tar et slikt valg eller ikke, er opp til hvert enkelt menneske å bestemme.

I Trondheim etablerte vi et norsk-tsjetsjensk kultusenter for fire år siden, med støtte av bystyret og Menneskerettshuset. Her møtes frie tsjetsjenere, og ingen forstyrrer oss. Slik skal frihet være. Frihet betyr at man ikke blir tvunget av noen, ikke holdes fanget med makt, men at man samtidig holder seg innenfor rammen av vedtatte og aksepterte regler og lover. At man er fri til å gjøre en god handling, er et kjennetegn på frihet.

Men, hvis man hevder at frihet til å uttrykke seg også gir rett eller lov til å påføre andre skade, ødelegger man samtidig frihetens prinsipper. Frihet innebærer aksept av at andre har den samme frihet og de samme rettigheter som en selv. I Norge vet man dette, og det er viktig å vite. Det er en hovedforpliktelse for hvert enkelt menneske og hver stat å akseptere denne erkjennelsen: Å se på seg selv uten forpliktelser og ansvar, er ikke frihetens formål, men en misforståelse av frihetens betydning. Hvis det frie ord ikke innfrir sine forpliktelser, eller hvis det blir spredt uanstendig informasjon, kan ikke bare

den som formulerer uttrykket, men hele nasjonen, miste sin ære. Hvis en skal være presis; onde ord brukt om andre kan frata dem deres posisjon, og resultere i at deres handlinger ikke blir verdsatt.

Bruken av det frie ord er ikke en byrde, heller ikke en dom som man skal sone. Det er en vei til rettferdighet, og den skal vi gå videre: Innfri sine forpliktelser, frigjøre seg fra gjeld, få håp om tilgivelse hvis man har fornærmet noen. En vitenskapsmann ble spurt: "Hva er det som er vanskelig?". Han svarte: "Det er vanskelig å finne de riktige ordene". "Men hva er vanskeligere enn det?". Han svarte: "Å passe på ordene som jeg finner".

Selv om det føles tungt å registrere, er det forfattere og journalister som bruker det frie ord der det ikke passer, skriver der det ikke er nødvendig, av grunner som nasjoner står ansvarlige for. Igjen lider uskyldige. Derfor skulle vi, forfattere, journalister og andre som respekterer menneskerettighetene, være litt tålmodige. Ord som blir sagt skal veies først. Vi skal sette punktum der det er nødvendig. Men vi skal også bruke komma, der det er nødvendig. De frie ords utstråling vil ikke slukke, hvis vi passer på våre utsagn, vår skrift og vår væremåte.

Å prøve å stigmatisere en nasjon er til stor skade. Forfattere, journalister eller for eksempel regissører, som har ærlighet, rettferdighet og pålitelighet i sin sjel, skal ikke prøve å marginalisere andre. En hel nasjon kan ikke være dårlig. Jeg tror det vil eksistere sannhet så lenge det eksisterer mennesker som snakker om sannhet. La meg nevne to; norske Kjell Olaf Jensen og franske André Glucksmann. De føler ansvar for det frie ord. De frie ord er først og fremst en forpliktelse. Denne forpliktelsen forutsetter sannhet, respekt og samvittighet. Den som mangler respekt og samvittighet, og som samtidig bruker det frie ord, vil gjerne mene at andre har forpliktelser overfor ham, men selv føler han ingen forpliktelser overfor de andre.

Tsjetsjenske forfattere har mye å lære. Vi kan lære mye bra av Europa. Jeg sier ikke at vi ikke har frie tanker. Fredsvaner og -tradisjoner har alltid eksistert blant tsjetsjenere. Ordet fred har alltid vært mye brukt i vår tradisjon og tale, for eksempel "Fred for deg!", "Gud bevare fred for deg!", "Kom i fred", "Gå i fred". Fred har ikke vært bare ord, men også sjel. Frihet har vært, og er en viktig verdi blant tsjetsjenere. Jeg

ønsket sterkt at europeere skal få kunnskap om tsjetsjensk litteratur, og litteratur fra hele Kaukasus. At de skal lese og like den.

Fra nå av bør forfattere fra Kaukasus føre sine kriger med sin penn. Krig med penn er bedre enn krig med sverd. Hvis tsjetsjensk litteratur hadde hatt berømte forfattere som Bjørnson, Tolstoi og Ibsen, en ny stor forfatter hvert trettiende år, ville ikke det tsjetsjenske folket vært utsatt for kriger, den tsjetsjenske nasjon ville ikke blitt ødelagt. Da ville nemlig Tsjetsjenia vært kjent i verden, med den trygghet det gir, og ikke være et land som ingen forbinder annet enn krig og elendighet med. Mangelen på slike forfattere er derfor et stort tap for nasjonen.

Nå skal vi, tsjetsjenske forfattere, hjemme og i eksil, vise nasjonens skjønnhet i den litteratur vi skriver. Ordets hensikt skal være å stoppe krig, føre til at mennesker forstår hverandre og kommer til enighet. Enigheten skal ikke ødelegges. Ordets mål er å gjøre mangler synlige, og å skape fred.

Den veien skal vi gå, tsjetsjenske forfattere!

Musa Mutaev